

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

APPLICATION OF FOREIGN EXPERIENCE FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF LAW ENFORCEMENT ACTIVITIES IN THE ARMED FORCES OF UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF THE STATE OF MARTIAL

Табак Т.І., слухач

*Інститут стратегічних комунікацій
Національного університету оборони України*

Котляренко О.П., к.ю.н.,
заступник начальника кафедри військового права
та правоохоронної діяльності

Інститут стратегічних комунікацій Національного університету оборони України

В даній статті окреслено окремі аспекти підвищення ефективності правоохоронної діяльності у Збройних Силах України; обґрунтовано актуальність обраної теми статті. На думку автора для більш ефективної діяльності Військової служби правопорядку у Збройних Силах України необхідно враховувати досвід та специфіку зарубіжних країн в цій сфері. Важливим є вивчення військової злочинності та методів здійснення її запобігання у Німеччині та Великій Британії (як найвидатніших представників континентальної та англосаксонської правових систем, а також членів блоку НАТО), в Армії оборони Ізраїлю (як державні війська, що діють в умовах постійного військового конфлікту), в Силах самооборони Японії через особливості національного менталітету військовослужбовців та специфіку системи запобігання злочинності та ряду інших країн.

Значна увага приділена профілактиці злочинності військовослужбовців. Зокрема, у збройних силах ФРН систему профілактичних заходів складають: первинна профілактика – спрямована на подолання дефіциту соціальності та позитивної правосвідомості як основної причини злочинів військовослужбовців; вторинна – здійснюється органами військової юстиції і пов'язана з правовими засобами попередження злочинів; третинна – передбачає профілактичні заходи та засоби захисту.

Досить цікавим є досвід Японії в досліджуваній сфері. Органи військового командування та військової поліції Сил самооборони Японії при протидії правопорушенням військовослужбовців зосереджуються не на проблемах боротьби зі злочинністю кримінально-правовими засобами, а, навпаки, на більш широких проблемах соціальної політики у боротьбі зі злочинами, який передбачає використання всіх наявних у країні засобів у розпорядженні держави і суспільства. Військово-кримінологічний аспект кримінальної політики Японії полягає в попередженні будь-яких правопорушень військовослужбовцями.

За результатами дослідження отримані обґрунтовані висновки та пропозиції щодо удосконалення ефективності правоохоронної діяльності у Збройних Силах України.

Ключові слова: зарубіжний досвід, попередження злочинів, система профілактичних заходів військові злочини.

This article outlines certain aspects of improving the effectiveness of law enforcement in the Armed Forces of Ukraine; the relevance of the chosen topic of the article is substantiated. In the author's opinion, for the more effective operation of the Military Law and Order Service in the Armed Forces of Ukraine, it is necessary to take into account the experience and specifics of foreign countries in this field. It is important to study war crime and the methods of its prevention in Germany and Great Britain (as the most prominent representatives of the continental and Anglo-Saxon legal systems, as well as members of the NATO bloc), in the Israel Defense Forces (as state troops operating in conditions of permanent military conflict), in the Self-Defense Forces of Japan due to the peculiarities of the national mentality of military personnel and the specifics of the crime prevention system and a number of other countries. Considerable attention is paid to the prevention of crime by military personnel. In particular, in the armed forces of the Federal Republic of Germany, the system of preventive measures consists of: primary prevention – aimed at overcoming the deficit of sociality and positive legal awareness as the main cause of crimes by military personnel; secondary – carried out by military justice bodies and related to legal means of crime prevention; tertiary – provides preventive measures and means of protection. The experience of Japan in the researched field is quite interesting. The bodies of the military command and the military police of the Japan Self-Defense Forces, when combating offenses by military personnel, do not focus on the problems of combating crime by criminal law means, but, on the contrary, on the broader problems of social policy in the fight against crime, which involves the use of all the means available in the country at the disposal state and society. The military-criminological aspect of Japan's criminal policy consists in preventing any offenses by military personnel. Based on the results of the study, well-founded conclusions and proposals were obtained regarding the improvement of the effectiveness of law enforcement activities in the Armed Forces of Ukraine.

Key words: foreign experience, crime prevention, system of preventive measures, war crimes.

Постановка проблеми. Дослідження законодавства зарубіжних країн видається нам актуальним і необхідним, оскільки порівняльно-правовий аналіз існуючих кримінально-правових норм, які передбачають відповідальність за військові правопорушення, дозволить знайти оптимальний шлях вирішення проблем, які виникають при визначенні кола цих злочинів та їх ознак в Україні. Як у конструюванні ознак досліджуваних злочинів, так і в боротьбі з ними можна запозичити досвід зарубіжних країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти організації та функціонування правоохоронної діяльності у Збройних Силах України в роботі представлені через аналіз наукових робіт Бондаренка О. С., Литвиненка Т. О., Гриценка В. Г. та інших. Проблемні аспекти

забезпечення правопорядку в Збройних Силах України досліджували ряд науковців, зокрема, Ковалів М. В., Дроздова І. В., Коломієць В. М., Остапенко І. О. та ін.

Мета статті. Метою статті є комплексне дослідження застосування зарубіжного досвіду для підвищення ефективності правоохоронної діяльності у Збройних Силах України в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному світі в усіх державах з розвинутою військовою системою влада стикається з проблемою військової злочинності. Виникла потреба у вирішенні проблем здійснення профілактики злочинів, що вчиняються військовослужбовцями. Для більш ефективної протидії необхідно також враховувати досвід та специфіку зарубіжних країн.

Важливим є вивчення військової злочинності та методів здійснення її запобігання у Німеччині та Великій Британії (як найвидатніших представників континентальної та англосаксонської правових систем, а також членів блоку НАТО), в Армії оборони Ізраїлю (як державні війська, що діють в умовах постійного військового конфлікту), а також Силах самооборони Японії через особливості національного менталітету військовослужбовців та специфіку системи запобігання злочинності.

Протягом останніх трьох десятиліть у збройних силах розглянутих держав формується тенденція попередження військової злочинності у вигляді її обмеження та стримувального впливу на конкретні криміногенні фактори та обставини. У збройних силах західноєвропейських держав існують два рівні профілактики злочинності військовослужбовців: соціальний і ситуативний. Соціальна профілактика спрямована на зміну несприятливих умов формування особистості військовослужбовця. Ситуативний аспект полягає в тому, що окремі категорії злочинних діянь вчиняються військовослужбовцями за певних обставин, у певний час і в певних місцях. З метою більш ефективної боротьби з військовою злочинністю в багатьох зарубіжних країнах створені спеціальні органи, які займаються: збором інформації, моніторингом діяльності правоохоронних органів, залученням військовослужбовців до антикримінальних програм тощо.

Нижче наведено відмінні риси систем запобігання злочинами, які вчиняють військовослужбовці в різних іноземних країнах.

У Німеччині попередження злочинів військовослужбовцями регулюється Конституцією (Основний закон 1949 р.) і системою військово-дисциплінарного права. «У збройних силах ФРН систему профілактичних заходів складають» [3]:

– первинна профілактика – спрямована на подолання дефіциту соціальності та позитивної правосвідомості як основної причини злочинів військовослужбовців;

– вторинна – здійснюється органами військової юстиції і пов'язана з правовими засобами попередження злочинів;

– третинна – передбачає профілактичні заходи та засоби захисту.

Загальний стан військового правопорядку в Бундесвері: за останні десять років щорічно в «Бундесвері» скоюється близько 3,5 тис. злочинів. Більше 70% злочинів за участю військовослужбовців не пов'язані з виконанням завдань військової служби і відносяться до загальної категорії злочинів» [9]. Значна частина злочинів вчиняється офіцерами і особами сержантського складу. В останні роки спостерігається тенденція до збільшення кількості призовників, які ухиляються як від військової, так і від альтернативної служби. Бундесвер зафіксував випадки порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями. Вони виникають переважно на етнічному ґрунті і пов'язані з вживанням алкоголю чи наркотиків. У системі боротьби з правопорушеннями німецьких військовослужбовців значна увага приділяється дотриманню військово-дисциплінарного законодавства, тобто виконанню обов'язків військової служби із застосуванням відповідних санкцій і, насамперед, заходів примусу.

Система боротьби з правопорушеннями військовослужбовців у британських збройних силах формувалася протягом тривалого часу на основі військового права, на яке вплинуло військове законодавство Франції. Його особливістю є відсутність системного характеру, тобто у Великій Британії немає незалежного джерела регулювання забезпечення військового правопорядку. Іншою особливістю є фрагментарність джерел, їх значна кількість та відсутність чіткого визначення їх юридичної сили. При цьому військовослужбовці повинні використовувати єдиний загальний цивільний нормативно-правовий акт. Бри-

танська система військового права має подвійну структуру і складається з військової дисциплінарної та кримінальної систем.

У Великобританії немає центральної військової прокуратури. Протидія правопорушенням британських військовослужбовців здійснюється «самостійними спеціалізованими юридичними підрозділами: Службою правових консультантів (LS) і Юридичним управлінням (BBC)» [1].

На відміну від більшості держав, Ізраїль не має Конституції як єдиного основного закону, що визначає права та обов'язки громадян. Спеціальні військові відносини в Армії оборони Ізраїлю (ЦАХАЛ) регулюються Законом про загальний військовий обов'язок 1959 року, який поширюється на громадян Ізраїлю. Ізраїльська правова система близька до англосаксонської правової сім'ї. Тому система боротьби з правопорушеннями військовослужбовців у цій державі має дворівневу структуру: систему військових кримінальних трибуналів і систему дисциплінарних судів. Крім того, забезпечення військового правопорядку в ЦАХАЛ має ряд особливостей, які пов'язані з постійним перебуванням Армії оборони Ізраїлю в умовах воєнного стану.

Таким чином, невідворотність покарання за умисне нехтування військовослужбовцями своїми обов'язками та порушення військової дисципліни є основним і неухильно дотримуваним принципом забезпечення військового правопорядку в Армії оборони Ізраїлю. Особливістю забезпечення військового правопорядку та військової дисципліни в ЦАХАЛ є практика «дівішину» у вигляді підвищення фізичних навантажень та застосування тілесних покарань. Цей вид стягнення не закріплений у нормативно-правових актах, але постійно впроваджується на практиці сержантами. Тому особлива увага приділяється протидії проявам фізичної агресії у військових частинах. Так, в Армії оборони Ізраїлю система боротьби з правопорушеннями військовослужбовців за своїм правовим змістом схожа на аналогічні системи в країнах англосаксонської правової сім'ї.

Органи військового командування та військової поліції Сил самооборони Японії при протидії правопорушенням військовослужбовців зосереджуються не на проблемах боротьби зі злочинністю кримінально-правовими засобами, а, навпаки, на більш широких проблемах соціальної політики у боротьбі зі злочинами, який передбачає «використання всіх наявних у країні засобів у розпорядженні держави і суспільства» [4].

Військово-кримінологічний аспект кримінальної політики Японії полягає в попередженні будь-яких правопорушень військовослужбовцями. У рамках загально-профілактичної роботи та з метою залучення військовослужбовців до профілактики правопорушень командуванням, військовою поліцією, навчальними закладами та громадськими організаціями проводиться широка пропаганда законслухняності у формі видання різноманітної правової літератури. Вживаються заходи щодо усунення умов, що сприяють вчиненню військовослужбовцями злочинів: військова поліція бере під особливий контроль території військових баз та місць відпочинку військовослужбовців, які не освітлюються в нічний час, посилює охорону фінансових установ, а також встановлюється контроль військової поліції за місцями потенційної злочинності (наприклад, склади вибухівки), токсичні речовини тощо). Так, японські сили самооборони розробили та забезпечують систему запобігання злочинності серед військовослужбовців, які охоплюють майже всі сфери суспільного життя.

Проаналізуємо також основні види злочинів які, мають місце у провідних арміях світу інших країн.

Технології, які використовуються в сучасній військовій техніці та озброєнні, виводять їх на абсолютну новий якісний рівень, внаслідок чого, без шкоди для обороноздатності держави, вони повинні бути в значно менших

кількостях, ніж у багатомільйонних арміях 20 століття. Недоліком цього явища є те, що економічний негативний ефект від пошкодження або знищення навіть окремої одиниці сучасної військової техніки непропорційно високий. Вартість оснащення навіть одного «солдата майбутнього» сучасною зброєю та засобами зв'язку може бути досить високою. У зв'язку з цим цікавить, чи достатньо враховує українське військово-кримінальне законодавство зарубіжний досвід боротьби зі злочинами.

У ряді країн, наприклад в Україні, норми про військові злочини включені в тексти кримінальних кодексів у вигляді окремого розділу або глави, оскільки КК проголошується єдиним джерелом кримінального права; наявність інших кримінально-правових норм, у т.ч. встановлення кримінальної відповідальності військовослужбовців не допускається («країни СНД і Балтії, республіки колишньої Югославії, Болгарія, Угорщина, В'єтнам, Китай, Кот-д'Івуар, Монголія, Польща, Румунія, Словаччина, Чехія, Швеція, Китай, Польща, Македонія та ін.») [2]. У результаті відбувається максимальне зближення норм військового кримінального законодавства з нормами загального кримінального права, реалізація принципу законності у сфері кримінально-правового регулювання військово-службових відносин.

Проте в більшості країн світу військове кримінальне законодавство все ж виділяється як самостійна галузь, яка з точки зору юридичної техніки здійснюється таким чином:

– шляхом прийняття спеціального військово-кримінального кодексу (Австрія, Німеччина, Греція, Данія, Йорданія, Ірак, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Республіка Корея, Туреччина, Швейцарія) або закону (Німеччина, Ємен, Куба);

– шляхом прийняття Кодексу військової юстиції – комплексного правового акта, що об'єднує норми різних галузей військового права (США, Франція, Канада, Австралія, Португалія, а також усі країни Латинської Америки);

– шляхом прийняття кількох військово-правових актів, що «містять кримінальне право та регулюють відповідальність військовослужбовців різних військових відомств (Великобританія, Індія)» [10].

Якщо звернутися до історії розвитку зарубіжного військово-кримінального законодавства, то слід зазначити, що ще радянські військові юристи, вивчаючи норми про військові злочини соціалістичних і капіталістичних зарубіжних країн, структуруючи їх за об'єктом кримінально-правової охорони, відзначали «існування в іноземному військово-кримінальному законодавстві групи складів злочинів проти порядку збереження та використання військового майна» [5].

Нині майже в усіх країнах світу до системи військових злочинів входять також діяння, спрямовані проти військового майна, насамперед елементи умисного знищення чи пошкодження військового майна, а також його втрати та пошкодження. З цього приводу В. В. Сидорін слушно зазначає: «При першому погляді на системи національного військового кримінального законодавства виявляється, що в них більше подібностей, ніж відмінностей. Таку ситуацію можна пояснити об'єктивними факторами: особливим становищем збройних сил у політичній системі будь-якого суспільства; ті завдання, які покладені на військові організації держав; вимоги, що пред'являються до їх особового складу, і т. д. Зрештою, незалежно від типу держави, цілі кримінально-правового регулювання в збройних силах однакові. ...Якщо місце збройних сил у політичній системі суспільства відповідає якимось абстрактним світовим стандартам, то незалежно від типу держави національна система військово-кримінального законодавства хоча б у загальних рисах повинна містити загально визнані норми кримінального права, що забезпечують військову безпеку...» [6].

Основним джерелом військового кримінального права США є Уніфікований кодекс військової юстиції 1951 р. (далі – ЕСДЖ США), який включений до Кодексу США із численними змінами (доповненнями). Незважаючи на те, що традиційно в англо-американському військовому кримінальному законодавстві статті Особливої частини, як правило, не систематизовані і розташовані без будь-якої внутрішньої закономірності, в США можна виділити наступні злочини проти військового майна: ЕСДЖ: знищення або незаконне розпорядження військовим майном (ст. 108); невиправданий ризик з боку судна (ст. 110); виготовлення або підписання підроблених документів (ст. 107); незаконне заволодіння або введення в обіг цінних паперів і документів (ст. 123а).

Закон про дисципліну збройних сил Австралії (далі – BRBL) містить цілу систему злочинів проти військового майна (статті 39–48), яку утворюють такі діяння: знищення або пошкодження військового майна; втрати військового майна; незаконне заволодіння службовим майном; незаконне отримання військового майна; заволодіння майном іншої особи шахрайським шляхом; викрадення чужого майна; привласнення чужого майна; придбання викраденого майна; мародерство.

Китайське законодавство приділяє велику увагу боротьбі з розкраданням, продажем або передачею зброї, військових матеріалів і техніки, нерухомості, а також порушенням правил використання та поводження зі зброєю, самовільному залишенню або втраті зброї, військової техніки. З 15 статей, які передбачають кримінальні діяння проти військового обов'язку як у мирний, так і у воєнний час, сім стосуються таких злочинів (ст. 436–442). Кримінальним злочином визнається залишення озброєння та військової техніки з порушенням порядку, залишення великої кількості озброєння та військової техніки (ст. 440 КК КНР). Втрата озброєння та військової техніки без своєчасного повідомлення або за інших обтяжуючих обставин карається за ст. 441 КК КНР – позбавлення волі на строк до трьох років або арешт. Цікаво, що за вчинення злочинів, передбачених ст. 438 і 439 КК КНР передбачає, серед іншого, довічне ув'язнення і смертну кару.

Німецький законодавець встановлює відповідальність за посягання на порядок збереження військового майна в § 109е «Диверсія, спрямована проти засобів оборони»: служить для захисту країни або захисту цивільного населення від військової небезпеки, і тим самим створює загрозу безпеці, карається позбавленням волі на строк від 3 місяців до 5 років». Кваліфіковані склади цього злочину передбачають покарання до 10 років позбавлення волі. У частині 5 йдеться про необачну поведінку. Напад на боєздатність Бундесверу у формі заподіяння шкоди військовим об'єктам кваліфікується кримінальним законодавством Німеччини як злочинне діяння, спрямоване проти оборони країни, не тільки тоді, коли воно вчинене військовослужбовцем, а й коли воно вчиняється будь-яким іншим суб'єктом.

Основним джерелом військового кримінального права в Австрії є Федеральний закон № 344 від 30 жовтня 1970 «Про особливе положення про покарання для військовослужбовців Збройних Сил». Він набув чинності 1 січня 1971 р. і з численними змінами та доповненнями чинний досі. Чинний Військово-кримінальний закон Австрії 1971 року містить такі злочини проти військового майна: а) особливий склад розкрадання, під яким розуміється розкрадання, вчинене військовослужбовцем з використанням надзвичайного стану, створеного бойовими діями, із заподіянням шкоди боєздатності військ (що виражається, зокрема, у заподіянні шкоди матеріальній базі, призначеній для бойового застосування), з об'єкта, який ним охороняється, іншого військовослужбовця (§ 31); б) недбале поводження з військовим майном, що призвело до його знищення, пошкодження або втрати, карається позбавленням волі на строк до одного року (§ 32).

Стаття 436 Кодексу військової юстиції Франції зі змінами, внесеними президентським ордонансом № 2006-637 від 1 червня 2006 року, передбачає відповідальність будь-якого військовослужбовця або прирівняної до нього особи за розтрату або крадіжку зброї, боєприпасів, транспортних засобів, грошових коштів, обмундирування та інших предметів, «довірені їм для службового користування або які випадково опинилися у них під час виконання службових обов'язків» [7].

У Кримінальному кодексі Польщі виділяється особлива військова частина кодексу, де зосереджені норми про відповідальність за злочини проти військової служби. Розділ XLIV цієї частини описує цікаві для нас склади і називається «Злочини проти військового майна». Так, у ст. 358 встановлює покарання у вигляді військового арешту або позбавлення волі на строк до 3 років для військовослужбовця, який самовільно розпоряджається військовою зброєю, боєприпасами, вибуховими речовинами чи іншими бойовими засобами (§ 1). Солдат, який самовільно заволодів зброєю, боєприпасами, вибуховими речовинами чи іншими бойовими засобами, карається позбавленням волі на строк від 1 до 10 років (§ 2).

Відповідно до ст. 359 Кримінального кодексу Польщі військовослужбовець, який через невиконання або перевищення своїх повноважень щодо охорони чи нагляду за зброєю, боєприпасами, вибуховими речовинами чи іншими бойовими засобами призведе навіть ненавмисно до їх втрати – карається військовим арештом або позбавленням волі на строк від 3 місяців до 5 років. Військовослужбовець, який знищив, пошкодив або зробив непридатними зброю, боєприпаси, вибухові речовини чи інші бойові засоби, карається штрафом, обмеженням волі, військовим арештом або позбавленням волі на строк до 2 років

(ч. 1 ст. 360 КК). Польщі). Якщо це завдає значної шкоди майну, то за це загрожує покарання у вигляді позбавлення волі на строк від 6 місяців до 8 років (§ 2 ст. 360 Кримінального кодексу Польщі). Солдат, який самовільно використовує військовий літак або військове судно для цілей, не пов'язаних з військовою службою, карається позбавленням волі на строк від 3 місяців до 5 років (§ 1 ст. 361 Кримінального кодексу Польщі). У менш тяжких випадках винний підлягає штрафу, покаранню у вигляді обмеження волі, військового арешту або позбавлення волі на строк до 1 року (§ 2 ст. 361 КК Польщі).

В австрійському Кримінальному кодексі в розділі 17 «Злочинні дії проти збройних сил» у § 269 «Умисне та несанкціоноване знищення та пошкодження оборонних засобів і споруд» зазначено: «Кожен, хто всупереч своїм зобов'язанням не виготовляє або помилково виготовляє чи постачає оборонний засіб, пристрій або установку, яка виключно або переважно служить для оборони країни або захисту цивільного населення від військової небезпеки, або сировину, призначену для цього, і тим самим ставить під загрозу оборону країни, бойові дії ефективності Збройних Сил або їх частин або захисту цивільного населення, караються позбавленням волі на строк від 6 місяців до 5 років».

Висновки. Вивчивши наведений матеріал, можна зробити висновок, що методи здійснення профілактики військових злочинів у країнах Європи мають як спільні, так і відмінні риси. Надзвичайно важливим також є порівняльно-правовий аналіз існуючих кримінально-правових норм, які передбачають відповідальність за військові правопорушення у зарубіжних країнах. Це корисний досвід для вдосконалення системи запобігання злочинам військовослужбовців України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко О. С., Литвиненко Т. О. Історичний розвиток правоохоронних органів: досвід США, Великобританії та України. *Молодий вчений*. 2018. №6 (92). 216-222.
2. Гриценко В. Г. Адміністративно-правові засади оптимізації правоохоронної системи в Україні: монографія. Кіровоград: Полімед-Сервіс, 2014. 427 с.
3. Гриценко В. Г. Зарубіжний досвід Франції щодо організації та функціонування правоохоронних органів і можливості його використання в Україні. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. № 1 (4). С. 185–189.
4. Лакійчук Я. О. Міжнародний досвід здійснення превентивних заходів органами поліції та можливості його використання в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 3. Т. 2. С. 252–257.
5. Ковалів М. В., Дроздова І. В. Діяльність Військової служби правопорядку в Збройних Силах України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2016. Вип. 2. С. 208-216.
6. Коломієць В. Правові основи, завдання та принципи діяльності Військової служби правопорядку в Збройних Силах України. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. №4. С. 252-258.
7. Коломієць В. Функціонування військової поліції у забезпеченні правопорядку: міжнародний досвід. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. №1. С. 71-74.
8. Миронюк С. А. Моделі соціальної та сервісної функції поліції країн Західної Європи та їх адаптації в Україні. *Право і суспільство*. 2019. № 2. С. 153–159.
9. Остапенко І. О. Заснування військової поліції як органу підтримки правопорядку у військовому гарнізоні. *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми: тези доп. круглого столу* (м. Харків, 27 жовт. 2017 р.). Харків, 2017. С. 153-155.
10. Vladyslav Kolomyiets. Міжнародне співробітництво України щодо забезпечення військового правопорядку: правові основи. *Studia Prawnoustrojowe*. 2020. No 49. S. 127-137.